

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Кафедра статистики

Допущено до захисту
Завідувач кафедри
(А. З. Підгорний)
2018 р.

« _ »

ВИПУСКНА РОБОТА

на здобуття освітнього ступеня бакалавра
зі спеціальності 6.030506«Прикладна статистика»

за темою:

СТАТИСТИЧНИЙ АНАЛІЗ ОПЛАТИ ПРАЦІ В УКРАЇНІ

Виконавець
студентка IV курсу обліково-
економічного факультету
Варналій А.О. _
(підпис)

Науковий керівник
к.е.н., доцент Самотоєнкова О.В.

(підпис)

Одеса 2018

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ТА МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ СТАТИСТИЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ ОПЛАТИ ПРАЦІ	7
1.1. Поняття і сутність оплати праці.....	7
1.2. Основні показники оплати праці	17
1.3. Статистичні методи аналізу заробітної плати.....	21
РОЗДІЛ 2. СТАТИСТИЧНИЙ АНАЛІЗ ОПЛАТИ ПРАЦІ В УКРАЇНІ ЗА ПЕРІОД 2011 - 2017 РОКИ	28
2.1. Аналіз номінальної та реальної заробітної плати за період 2011 - 2017 роки .	28
2.2. Аналіз середньої заробітної плати за видами економічної діяльності за 2016 рік 39	39
2.3. Міжнародні співставлення середньої заробітної плати за 2017 рік.....	44
РОЗДІЛ 3. РЕГІОНАЛЬНИЙ АНАЛІЗ СЕРЕДНЬОЇ ЗАРОБІТНОЇ ПЛАТИ	54
3.1. Аналіз динаміки середньої заробітної плати по регіонах України.....	54
3.2. Оцінка диференціації регіонів України за рівнем оплати праці.....	64
ВИСНОВКИ	71
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	78
ДОДАТКИ	81

ВСТУП

Актуальність теми випускної роботи. Заробітна плата посідає вагоме місце в механізмі господарювання та є однією з найважливіших соціально-економічних категорій, що визначає рівень та якість суспільного розвитку. Вона є системоутворюючим компонентом механізму функціонування ринку праці, одним з основних факторів, що регулює його розвиток у професійному, галузевому та регіональному аспектах.

Нині, в період розвитку ринкової економіки, значну увагу привертає проблема неналежного рівня заробітної плати та недосконалість механізму її оплати. Слід зазначити, що рівень заробітку кожного працюючого громадянина впливає на сукупний дохід населення, що сприяє формуванню попиту на товари, роботи і послуги. Тобто, наразі, питання стосовно надання заробітної плати є найбільш вагомим у сфері економіки. В процесі розвитку економічної сфери, оплата праці залишається визначним методом підвищення рівня ефективності працівників та неабияким мотиваційним елементом трудової діяльності. Раціоналізована система оплати праці здійснює вплив як на ефективність трудової організації, так і на добробут населення.

Рівень життя всіх працівників, а також їх родин, залежить у першу чергу від рівня оплати праці та механізму її виплати. Саме заробітна плата є і повинна бути головною складовою доходів населення, підґрунтям життєдіяльності працівників та їх сімей, а звідси й найбільш потужним стимулом підвищення продуктивності праці. Саме від розміру заробітної плати залежить рівень і якість життя населення, розмір майбутньої пенсії, що визначає соціальне становище осіб у похилому віці, настрій, здоров'я, можливості освіти, культурного розвитку, психологічний стан людей.

Загалом, заробітна плата поєднує інтереси та потреби працівників, роботодавців та держави, тобто визначає ефективність соціально-трудоких відносин.

Оскільки існуюча в Україні система оплати праці не відповідає сучасним вимогам соціально орієнтованої ринкової економіки, виникає необхідність пошуку шляхів її удосконалення. Особливо це стосується працівників бюджетної сфери,

зокрема працівників освіти – єдиної галузі, що задовольняє попит населення в освітніх послугах та спеціалізується на відтворенні інтелектуального потенціалу суспільства.

Найгострішою соціальною проблемою в Україні є велика різниця між високою вартістю життя і низькою ціною праці. Оплата праці українців знаходиться на одному з найнижчих рівнів серед країн колишнього СРСР і Європи.

Дослідження низького рівня заробітної плати у значної частки населення дозволяє стверджувати, що Україна разом із Албанією та Молдовою належить до трійки найбідніших країн Європи.

Державна політика у сфері регулювання оплати праці є одним із ключових факторів боротьби з бідністю, тому оплата праці має стати одним із важливих об'єктів соціальної політики держави.

На сучасному етапі розвитку економіки України вагомою є проблема удосконалення оплати праці шляхом впровадження в практику дієвого механізму її регулювання, оскільки економічні процеси, які відбуваються в країні, не сприяють мотивації персоналу шляхом заробітної плати. До переліку основних проблем належать – заборгованість по заробітній платі, збільшення вартості робочої сили, податкове навантаження на рівень заробітної плати. Та це, на превеликий жаль, далеко не весь перелік.

Економічне піднесення в країні неможливе без підвищення результативності праці, яке не може бути досягнуто без посилення стимулюючої ролі заробітної плати.

Актуальність теми випускної роботи полягає у необхідності всебічного дослідження кон'юнктури ринку оплати праці, а , зокрема, рівня заробітної плати в Україні, як одного з головних показників і чинників рівня соціально-економічного життя кожної країни, колективу, людини.

Тож, заробітна плата є основним засобом задоволення особистих потреб працюючих, економічним важелем, що стимулює розвиток суспільного виробництва, зростання продуктивності праці, скорочення витрат на виробництво, інструментом перерозподілу кадрів за галузями економіки. Але наразі у нашій країні

вона знаходиться на низькому рівні й не забезпечена належною увагою з боку держави.

Мета і завдання випускної роботи. Метою випускної роботи є дослідження показників оплати праці в Україні.

Основними завданнями випускної роботи є:

- розгляд теоретичних основ статистичного вивчення оплати праці;
- характеристика системи показників оплати праці;
- аналіз динаміки заробітної плати;
- аналіз середнього рівня заробітної плати за видами економічної діяльності;
- міжнародні співставлення середньої заробітної плати;
- регіональний аналіз оплати праці.

Об'єкт і предмет дослідження. Об'єктом випускної роботи є рівень заробітної плати працівників в Україні. Предметом випускної роботи є показники оплати праці та методичні підходи статистичного аналізу її рівня в Україні.

Методи дослідження. При дослідженні такого явища, як заробітна плата використовується сукупність таких статистичних методів аналізу: методи статистичних групувань та таблиць, методи середніх величин, методи показників варіації, аналізу ряду динаміки, графічних зображень.

Структура випускної роботи. Випускна робота містить вступ, три розділи, висновки, список використаних джерел, додатки.

У першому розділі випускної роботи розглядаються теоретичні та методологічні основи статистичного дослідження оплати праці, зокрема поняття і сутність оплати праці; система показників оплати праці; методи статистичного аналізу заробітної плати.

У другому розділі проводиться статистичний аналіз основних показників оплати праці в Україні за 2010 – 2017 роки, зокрема аналіз динаміки номінальної та реальної заробітної плати; аналіз середньої заробітної плати за видами економічної діяльності та міжнародні співставлення заробітної плати за 2017 рік.

У третьому розділі проводиться аналіз динаміки середньої заробітної плати по регіонах України; визначення однорідності регіонів та групування регіонів України за рівнем середньомісячної заробітної плати;

Інформаційна база дослідження. Інформаційною базою дослідження є наукові публікації вітчизняних і закордонних учених, нормативно-законодавчі акти України, дані офіційних статистичних збірників України, електронні ресурси офіційного сайту Державної служби статистики.

При виконанні дипломної роботи використовувались комп'ютерні програми Microsoft Word та Microsoft Excel.

ВИСНОВКИ

Заробітна плата – це одна з найскладніших економічних категорій і одне з найважливіших соціально-економічних явищ. Вона, з однієї сторони, є джерелом доходів для найманих працівників, основою матеріального добробуту членів їхніх родин, з іншої сторони, для роботодавців є суттєвою часткою витрат виробництва і ефективним засобом мотивації працівників до досягнення цілей підприємства.

Питання адекватного аналізу основних характеристик заробітної плати працівників, оцінки найбільш важливих факторів, що визначають її рівень та особливості розподілу і динаміки, є ключовими для економіки будь-якої сучасної країни. Це пов'язано, головним чином, з тим, що заробітна плата як основне джерело доходів працівників і домогосподарств, з одного боку, та характеристика вартості робочої сили і попиту на неї, з іншого, істотно впливає на особливості розробки та реалізації державної політики у таких сферах як зайнятість, професійно-кваліфікаційна підготовка, розвиток підприємництва, оподаткування доходів підприємств і фізичних осіб та ін. Рівень заробітної плати, її диференціація за видами діяльності та освітньо-професійними групами є важливими факторами, що визначають процеси на ринку праці як в окремій країні, так і на міжнародному рівні.

На всіх етапах економічного розвитку оплата праці була одним із найголовніших факторів, які забезпечують формування мотиваційного механізму у процесі трудової діяльності і передбачають становлення ефективної системи матеріального стимулювання працівників.

Від вдалого рішення проблеми оплати праці залежать як зростання ефективності виробництва, так і підвищення рівня життя населення, а також сприятливий соціально-психологічний клімат в суспільстві загалом.

Проте, на даний момент розвитку економіки України, спостерігається істотна диференціація між рівнями заробітної плати залежно від виду економічної діяльності, незначні темпи зростання реальної заробітної плати відносно індексу споживчих цін (в окремі періоди темпи зростання індексу споживчих цін перевищували темпи зростання номінальної заробітної плати), загальний низький

рівень оплати праці у порівнянні зі середньоєвропейським. Все це призводить до поглиблення кризових явищ в економіці, стримування її розвитку, а в подальшому – до науково-технологічного відставання від інших країн.

Підвищення заробітної плати – потужний стимул для всебічного розвитку вітчизняної економіки, завдяки якому можна розраховувати на зростання внутрішнього попиту, піднесення національного виробництва, створення нових робочих місць та загальне поліпшення життя населення.

За результатами проведеного статистичного аналізу можна зробити такі висновки.

Аналізуючи структуру грошових доходів населення, виявлено, що оплата праці є основною складовою частиною грошових доходів населення, так як її частка у загальній сумі грошових доходів становить 54,3 %.

Аналіз динаміки рівня середньої заробітної плати в Україні за період 2011-2017 роки показав, що середня заробітна плата в Україні з кожним роком зростала, але це зростання було різним. Найбільш стрімко середня заробітна плата почала зростати починаючи з 2015 року і порівняно з 2014 роком вона збільшилась на 715 грн. або на 20,5%, а в 2016 році порівняно з 2015 роком зростання середньої заробітної плати склало 988 грн. або 23,6 %, Все ж таки, найбільше зростання середньої заробітної плати в Україні відбулося в 2017 році у зв'язку з підвищенням мінімальної заробітної плати в 2 рази. Так, у 2017 році порівняно з 2016 роком, тобто за 1 рік, середня заробітна плата в Україні збільшилась на 1921 грн. або на 37,1%.

В цілому, за період 2011 - 2017 роки, тобто за 7 років, середня заробітна по Україні збільшилась на 4854 грн. або в 3,2 рази, тобто, за аналізований період спостерігалась тенденція до зростання.

Показником державної соціальної гарантії оплати праці в Україні є мінімальна заробітна плата. Рівень мінімальної заробітної плати в нашій країні за 2011-2016 роки плавно, але досить рівномірно зростав. Протягом 2010-2014 років спостерігалася рівномірна позитивна тенденція до збільшення розміру мінімальної

заробітної плати, а з 2016 року рівень даного показника значно збільшився, і в 2017 році склав – 3200 грн.

Після ухвалення проекту бюджету на 2017 рік прем'єр-міністр заявив про наміри уряду підвищити мінімальну заробітну плату до 3 200 грн. Такий крок Уряду, незважаючи на масштабну критику цього рішення, є виправданим із точки зору соціального захисту працівників з найнижчою оплатою праці. Але, окрім позитивних моментів (насамперед, підвищення добробуту працівників), слід розглядати і негативні наслідки – зокрема, існує ризик зростання безробіття на малих підприємствах, які не зможуть підвищити зарплату працівникам до рівня 3 200 грн. Тому можна очікувати скорочень шляхом оптимізації процесів і закриття бізнесів. Отже, це питання потребує подальшого детального вивчення.

Ще однією соціальною гарантією держави є прожитковий мінімум. Загалом, цей показник є базовим державним соціальним стандартом, на підставі якого визначаються державні соціальні гарантії та стандарти у сферах доходів населення, житлово-комунального, побутового, соціально-культурного обслуговування, охорони здоров'я та освіти. Рівень мінімальної заробітної плати повинен бути не менше рівня прожиткового мінімуму. Аналіз співвідношення мінімальної заробітної плати та прожиткового мінімуму показав, що за 2010-2016 роки мінімальна заробітня плата була незначно вище величини прожиткового мінімуму. Так, найменше перевищення спостерігалось в 2013 році, коли мінімальна заробітня плата перевищувала прожитковий мінімум всього на 3,5 %. А в 2017 році, у зв'язку із значним підвищенням, мінімальна заробітня плата перевищувала прожитковий мінімум в 2,1 рази. Це характеризує позитивні зміни в соціальній політиці держави.

У випускній роботі, аналізуючи темпи зростання номінальної та реальної заробітної плати, виявлено, що реальна заробітня плата за аналізований період, а саме за 2010-2017 роки зростає повільніше, ніж номінальна заробітня плата, проте у 2012 та 2013 роках їх темпи зростання майже співпали. Загалом, номінальна та реальна заробітня плата змінюються не завжди в одному й тому ж напрямі.

В Україні спостерігається зниження рівня добробуту населення, адже зменшується кількість товарів та послуг, які реально можна придбати на отримані за

роботу кошти. Такий результат спричинений переважно галопуючим зростанням цін, а точніше невідповідністю між зростанням цін і заробітної плати. Тож, таке явище, як інфляція, а, зокрема, індекс споживчих цін має свій вплив на зростання або зниження реальної заробітної плати.

З огляду на проблему диференціації розмірів заробітної плати за видами економічної діяльності, можна сказати, що найбільш оплачуваними в країні у 2016 році традиційно були працівники авіаційного транспорту, фінансової та страхової діяльності, інформації та телекомунікацій, професійної, наукової та технічної діяльності, а серед промислових видів діяльності – працюючі на підприємствах із виробництва основних фармацевтичних продуктів і фармацевтичних препаратів, добувної промисловості і розроблення кар'єрів: розмір оплати праці в цих видах діяльності перевищив середній по економіці в 1,4–4,8 рази.

Значно нижчою була заробітна плата працівників у сфері охорони здоров'я та надання соціальної допомоги, поштової та кур'єрської діяльності, тимчасового розміщування й організації харчування, функціонування бібліотек, архівів, музеїв та інших закладів культури, текстильного виробництва, виробництва одягу, шкіри, виробів зі шкіри та інших матеріалів. Співвідношення рівня оплати праці в зазначених видах діяльності із середнім по економіці не перевищувало 73%.

Проведений аналіз свідчить про дуже значну диференціацію рівня оплати праці в Україні за видами економічної діяльності. Крім того можна підкреслити, що з 18 розглянутих видів діяльності в 11 з них (61,1%) працівники отримують заробітну плату нижче середньої по Україні.

Міжнародні співставлення оплати праці показали, що мінімальна заробітна плата в Україні, навіть після підвищення, залишається однією з найнижчих в Європі. Україна за рівнем мінімальної заробітної плати відстає від найбільш бідніших країн ЄС. Так, з 2017 року, в еквіваленті євровалюти, вона становить близько 112 євро на місяць, що, наприклад, у 2,1 рази нижче, ніж у Болгарії.

Проведений регіональний аналіз виявив відмінності зростання заробітної плати по кожному регіону України. Так, у 2017 році середньомісячна заробітна плата працівників в м. Київ, яка складала 11135 грн., перевищувала середню

заробітну плату працівників Донецької області (7764 грн.) на 43,4%, а порівняно з найменшим в Україні рівнем заробітної плати в Тернопільській області (5554 грн.) оплата праці в м. Київ більше в 2 рази. Така тенденція спостерігається протягом усіх років.

В цілому по Україні у 2017 році порівняно з 2013 роком середньомісячна заробітна плата майже в кожному регіоні збільшилась більш ніж в 2 рази.

Досліджуючи регіони України на однорідність за рівнем заробітної плати, необхідно відмітити, що у 2017 році середньомісячна заробітна плата працівників в окремих регіонах України відхиляється від середньомісячної заробітної плати в цілому по Україні, в середньому на 1283,7 грн. або на 18,1%, тож досліджувана кількість регіонів України є однорідною за рівнем середньомісячної заробітної плати.

Для оцінки диференціації регіонів України за рівнем середньої заробітної плати проведено групування регіонів за цим показником, в ході якого було виділено три групи регіонів: з низьким, середнім і високим рівнем заробітної плати.

Результати групування показали, що в 2017 році найбільша кількість регіонів України, а саме 15, які складають 62,5 % від загальної їх кількості, входять до групи з низьким рівнем заробітної плати, яка знаходиться в межах 5554 – 6290 грн. В цю групу входять Тернопільська, Чернівецька, Чернігівська, Сумська, Кіровоградська, Житомирська, Херсонська, Волинська, Луганська, Хмельницька, Рівненська, Черкаська, Івано-Франківська, Вінницька та Харківська області.

До групи регіонів з середнім рівнем оплати праці увійшли 7 регіонів або 29,2% їх загальної кількості, де середньомісячна заробітна плата знаходиться в межах 6290 – 7027 грн. В цю групу входять Закарпатська, Львівська, Одеська, Полтавська, Миколаївська, Запорізька та Дніпропетровська області.

Третя група, яка характеризується найвищими показниками заробітної плати, має в своєму складі лише 2 регіони (8,3%). До цієї групи, з рівнем середньомісячної заробітної плати від 7027 грн. до 7764 грн., входять Київська і Донецька області, При чому Донецька область характеризується максимальним, серед усіх областей України, розміром середньомісячної заробітної плати – 7764 грн. Вище рівень

оплати праці тільки в м. Київ – 11135 грн., який перевищує середню заробітну плату працівників Донецької області на 43,4%. Порівняно з найменшим в Україні рівнем заробітної плати в Тернопільській області (5554 грн.) оплата праці в м. Київ більше в 2 рази. Можна відмітити, що в Україні в 2017 році в половині регіонів розмір середньомісячної заробітної плати працівників був менший ніж 6143,6 грн., а у іншій половині більший ніж 6143,6 грн.

Таким чином, досліджуючи дану проблему, можна відмітити, що подолати міжрегіональні розбіжності у рівнях заробітної плати не вдається, проте характерною є стійка тенденція зниження диференціації середньої заробітної плати у регіонах.

Тож, даному питанню, а саме диференціації заробітної плати по регіонах, слід приділяти якомога більше уваги нашій державі, тому, що відмінності у рівнях заробітної плати по регіонах створюють, досить, складні проблеми у подоланні бідності та забезпеченні національних стандартів рівня життя населення окремих регіонів України.

За сучасних умов соціально-економічного розвитку підприємств України істотно зростає актуальність проблеми підвищення рівня заробітної плати та вдосконалення механізму управління оплатою праці, так як високий рівень заробітної плати може зробити благотворний вплив на економіку загалом, забезпечуючи високий попит на товари і послуги.

Для підвищення рівня оплати праці в Україні, в першу чергу, необхідним є зростання економіки країни; підвищення рівнів оплати праці всіх категорій працівників за рівнем їх кваліфікації по видах економічної діяльності пропорційно зростанню мінімальної заробітної плати, оптимізація співвідношення між рівнями оплати праці за видами економічної діяльності. Удосконалення систем оплати праці, пошук нових рішень, глибоке вивчення західного досвіду може допомогти вирішити в Україні цілу низку проблем, пов'язаних із заробітною платою, якісно поліпшити її стан та створити підґрунтя для підвищення зацікавленості працівників до високопродуктивної праці вже в найближчому майбутньому. Все це в комплексі

може стати стимулом до зростання добробуту населення та до соціально-економічного підйому нашої країни.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Круш П. В. Макроекономіка : навч. посіб. / П. В. Круш, С. О. Тульчинська. — [2-ге вид., перероб. та доп.]. — К. : Центр учбової літератури, 2008. — 328 с
2. Про оплату праці: Закон України від 24.03.1995 р. // Відомості Верховної Ради України. — 1995. — № 14. — С. 121.
3. Конституція України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР : чинне законодавство станом на 10.02.2011 р. (Відповідає офіц. текстові) — К.: Алерта; ЦУЛ. — 2011. — 96 с.
4. Грішнова О.А. Економіка праці та соціально-трудова відносина : [підручник] / О.А. Грішнова. — 4-те вид., оновлене. — К.: Знання, 2009. — 390 с.
5. Богиня Д.П. Основи економіки праці: навч. посіб. / Д.П. Богиня, О.А. Грішнова. — 3-те вид. — К.: Знання – прес, 2002. — 313 с.
6. Болотіна Н. Б. Трудове право України : підруч. / Н. Б. Болотіна, Г. І. Чанишева. — К.: Знання, КОО, 2000. — 564 с.
7. Економіка праці та соціально-трудова відносина : [підручник] / [А.М. Колот, О.А. Грішнова, О.О. Герасименко та ін.] ; за наук. ред. А.М. Колота. — К. : КНЕУ, 2009. — 711 с.
8. Калина А.В. Економіка праці / А.В. Калина — К. : МАУП, 2009. — 272 с.
9. Мочерний С.В. Політична економія: навч. посіб. / С.В. Мочерний — К.: Знання-Прес, 2006. — 687 с.
10. Гадзевич О.І. Оплата праці в умовах ринку: теорія, практика. / О.І. Гадзевич — К.: КОНДОР, 2008. — 400 с.
11. Грішнова О. А. Людський розвиток / О.А. Грішнова — К.: КНЕУ, 2009. — 400 с.
12. Завіновська Г.Т. Економіка праці : [навч. посіб.] / Г.Т. Завіновська. — К. : КНЕУ, 2003. — 300 с.
13. Буряк П.Ю. Економіка праці й соціально-трудова відносина / П.Ю. Буряк — К.: Центр навчальної літератури, 2010. — 440 с.
14. Про прийняття за основу проекту: Закон України «Про оплату праці» затв. Постановою ВР України від 25.04.07 р. №986-V. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.zakon.rada.gov.ua>

15. Дослідження проблем оплати праці: порівняльний аналіз (Україна та країни ЄС): монографія / А. М. Колот, Г. Т. Кулікова; за заг. ред. А. М. Колота, Г. Т. Кулікова. – К. : КНЕУ, 2008. – 274 с.
16. Дослідження проблем оплати праці: порівняльний аналіз (Україна та країни ЄС): монографія / А. М. Колот, Г. Т. Кулікова; за заг. ред. А. М. Колота, Г. Т. Кулікова. – К. : КНЕУ, 2008. – 274 с.
17. Закон України "Про оплату праці" від 24 березня 1995 року № 108/95-ВР// [Електронний ресурс]. - Режим доступу: www.zakon1.rada.gov.ua
18. Гадзевич О.І. Оплата праці в умовах ринку: теорія, практика/О.І. Гадзевич – К.: Кондор, 2011. – 400 с.
19. Зверяков М. І. Банківський капітал: вимоги Базеля III / М. І. Зверяков, В. В. Коваленко // Фінанси України. – 2011. – № 6. – С. 13-23.
20. Зверяков М. І. Національна економічна система: проблеми теорії / М. І. Зверяков. – Одеса : Астропринт, 2012. – 320 с.
21. Зверяков М. І. Формування системи індикаторів фінансової стійкості банківської системи [Текст] / М. І. Зверякова, В. В. Коваленко // Фінанси України. – 2012. - № 4. – С. 3 – 12.
22. Економічний аналіз: теорія і практика: Підручник / За ред. А. Г. Загороднього. – Львів: Магнолія плюс, 2006. – 428 с.
23. Ажнюк М.О., Передрій О.С. Основи економічної теорії. — К.: Знання, 2008. — 365 с.
24. Кравець О.С. Статистика: навчальний посібник//О.С.Кравець – Одеса: Пальміра, 2008. – 266 с.
25. Самоєнкова О.В., Ольвінська Ю.О. Економічна статистика : Навчальний посібник/ О.В. Самоєнкова, Ю.О. Ольвінська. – Одеса: ОДЕУ, ротапринт, 2010. – 182 с.
26. Уманець Т.В., Пігарєв Ю.Б. Статистика: Навч. посіб.// Т.В. Уманець. – К.: Вікар, 2003. – 623 с.
27. Статистичний щорічник України за 2016 рік. – К.: Консультант, 2016. – 611с.
28. Бондарчук К. Заробітна плата в контексті соціально-економічного захисту найманих працівників // Україна: аспекти праці. – 2010. – №1. с. 3-9.
29. Підвищення мінімальної зарплати: ціна для економіки [Електронний ресурс]. –

Режим доступу : http://www.epravda.com.ua/publications/2016/11/3/6099_66/

30. Про прожитковий мінімум : Закон України від 15.07.1999 р.№ 966-XIV // ВВРУ. – 1999. – № 38. – Ст. 348 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/966-14>.
31. Семенова К.Д., Карпенко Л.М. Статистика підприємств: Навчальний посібник. – Одеса: «Атлант», 2009. – 348 с.
32. Цимбалюк С. Диференціація заробітної плати: види, чинники, сучасний стан в Україні /С. Цимбалюк // Україна: аспекти праці. – 2009. – № 4. – С. 16–22.
33. Черенько Л.М. Сучасні особливості формування рівня життя населення України / Л.М. Черенько // Демографія та соціальна економіка. – 2007. – № 2. – С. 140-154
34. Шляга О. В., Пархоменко Л. О. Аналіз проблем заробітної плати в Україні та шляхи їх вирішення// Економічний вісник університету. – 2014. – Вип. 6. – С. 44-52.
35. Кравець О.С. Статистика: навчальний посібник// О.С. Кравець – Одеса: Пальміра, 2008. – 266 с.
36. Офіційний сайт Державної служби статистики // [Електронний ресурс]: режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>;
37. Близнюк В. Гендерні відмінності оплати праці в Україні / В. Близнюк // Україна: аспекти праці. – 2008. – №6. – С. 18–25.
38. Дослідження проблем оплати праці: порівняльний аналіз : монографія / А.М. Колот, Г.Т. Куліков, О.М. Поплавська [та ін.]; за заг. ред. А.М. Колота, Г.Т. Кулікова. – К.: КНЕУ, 2008. – 274 с.
39. Сучасні тенденції заробітної плати в Україні [Текст] / А. О. Варналій, Ю.О. Ольвінська // Статистика – інструмент соціально-економічних досліджень: збірник наукових студентських праць. Випуск 4. Частина II. – Одеса, ОНЕУ. – 2018. – С. 201 – 210.
40. Аналіз середньої заробітної плати в Україні за видами економічної діяльності [Текст] / А. О. Варналій, О. В. Самоєнкова // Статистика – інструмент соціально-економічних досліджень : збірник наукових студентських праць. Випуск 4. Частина III – Одеса, ОНЕУ. – 2018. – С. 7 – 13.